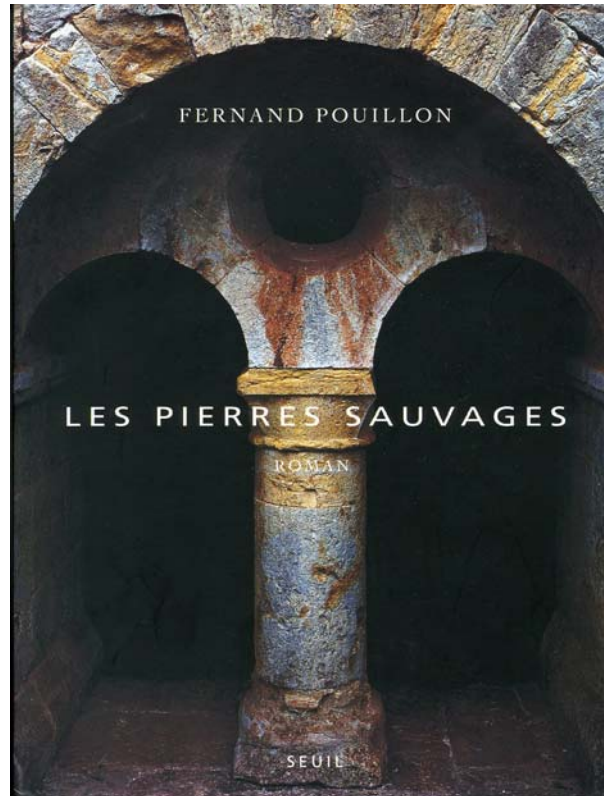

EDICIÓ CATALANA DE

En aquestes notes trobaràs informació sobre el projecte de traducció al català d'aquesta obra : el seu autor , la peripècia de la seva creació, l'edifici que el va inspirar, un resum del seu contingut, alguna dada addicional i una invitació a participar en el projecte.

Esperem que sigui del teu interès i esperem retrobar-te en aquesta aventura.

Melitó Camprubí i Lluís Guasch , arquitectes.

Jaume Huch, editor. Edicions de l'Albí.

L'AUTOR : FERNAND POUILLON

Fernand Pouillon va néixer el 14 de maig 1912 a Cancon (Lot-et-Garonne) on el seu pare era el contractista d'una via de ferrocarril. Aviat anirà a viure a Marsella, d'on és originària la família, i serà a la Provença on posarà les seves arrels. Durant els anys 30, a diferència d'altres arquitectes de la seva edat, ja té un volum d'encàrrecs important, generalment als centres urbans de Marsella i Aix. És amb la construcció de l'estadi municipal d'Aix-en-Provence en 1946 que pren forma el seu vocabulari arquitectònic personal: una modernitat en línia directa amb la història de l'arquitectura i de l'enginyeria (un compromís especial de tradició i actualitat). “ ...Sempre he situat l'obra arquitectònica al servei de l'home, de l'esperit social i de l'economia. Sempre he pensat que el respecte pel preu i la qualitat de la construcció havia d'aconseguir dues finalitats: donar accés a l'habitatge a les fortunes més modestes i assegurar una bona conservació dels barris que creem, evitant la marginalització dels *grands ensembles* de la que tant es parla darrerament”.

El projecte del barri de *la Tourette* (1948), prop del port vell de Marsella, és la posada en pràctica definitiva de totes les reflexions de Fernand Pouillon. A partir d'aquesta experiència reeixida, integrarà a tots els seus projectes un « *bureau de coordination* », procediment avui habitual a França per gestionar les grans actuacions. L'operativitat del «sistema» culminarà en l'obra de dos-cents habitatges a Aix-en-Provence (1951), respectant terminis de construcció excepcionalment curts i preus especialment baixos. Aquests procediments s'aplicaran a gran escala a les realitzacions de les ciutats Diar Es Saada i Diar El Mahçoul (1953-1954) a Algèria, i el seu perfeccionament arribarà al conjunt Point du Jour a Boulogne-Billancourt, a la perifèria de Paris (1957-1963).

Ostentant una energia desbordant, construeix milers d'habitatges simultàniament a França, Algèria i l'Iran; a l'hora que fa de consultor de l'Administració, construeix equipaments i és professor a la universitat, primer a Aix-en-Provence i més tard a Marsella. La seva col·laboració amb els seus alumnes d'Aix-en-Provence li fa donar els primers passos com a escriptor i editor de llibres d'art. Aquesta activitat l'indisposa en gran mesura amb el sector immobiliari francès, tot i que el seus projectes sempre compten amb el suport dels polítics i els alts funcionaris enfrontats al problema de la reconstrucció i la manca de l'habitatge.

A mitjans dels 50 la seva empenta fora del comú es troba limitada per una legislació i una deontologia molt restrictives. En 1955 crearà el CNL, *Comptoir National du Logement*, una estructura comercial i jurídica que li permetrà construir com arquitecte i com a promotor milers d'habitatges a Paris. Més tard compra A.C.C.M. una empresa de serralleria que transformarà en la seva constructora.

Desenvolupa dos excel·lents conjunts de tres i cinc-cents habitatges a Pantin (1957) i a Montrouge (1958) amb acabats de pedra i marbre, destinats a la venda a preus remarcablement baixos (en un moment en que a França predomina el lloguer). La venda a preus inferiors al mercat de prop de tres mil habitatges a la Résidence du Parc de Meudon-la-Forêt(1959), que es realitza en un mes, marca una fita en la desestabilització del sector immobiliari francès provocada per Puollon.

Per sort per als seus enemics, Poullon, contrariant la legislació de l'època (que prohibia als arquitectes dedicar-se a la promoció), ignorant les implicacions polítiques del sector immobiliari, i adoptant procediments financers poc ortodoxos, deixà un flanc descobert que permeté que aquells interrompessin per sempre la seva carrera.

A partir de 1959 la gestió poc ortodoxa de CNL porta la societat al límit de la fallida. Falta finançament per pagar els contractistes a Boulogne-Billancourt. Fernand Pouillon acaba venent totes els seves propietats, però no n'hi ha prou i el desastre arriba inevitablement el 5 de març de 1961. Es declara la fallida i liquidació de CNL, i el 23 de setembre del mateix any és expulsat de *l'Ordre des Architectes* (equivalent al Col·legi).

El 8 de setembre de 1962, Fernand Pouillon s'escapa de la clínica on estava detingut per raons de salut. Es lliura a la justícia el 14 de maig de 1963 per poder-se defensar en la causa que se segueix contra ell, i el 13 de juliol és condemnat quatre anys de presó, reduïts a tres després d'una apel·lació el 15 de gener de 1964.

Per a Fernand Pouillon aquesta condemna final és una “declaració” de la seva innocència, ja que jurídicament no se li podia imposar menor pena. Al capdavall, en l’apel·lació l’absolen des càrrecs d’infracció de la llei de societats, abús de confiança, estafa i encobriment; subsistiren els d’abús de bens socials, i falsedat en document notarial.

Altrament, ja que l’evasió és un acte punible per la llei, Fernand Pouillon tornarà a la presó entre el 5 i el 25 de febrer de 1965, essent alliberat després d’una vaga de fam. Serà amnistià el 12 de maig de 1971 per un home que coneixia el seu cas per haver estat el director de gabinet del general de Gaulle, després el seu primer ministre, i a partir de 1962, el President de la República Georges Pompidou.

Durant els anys de presó, Fernand Pouillon troba forces per a escriure un llibre que confirma el seu talent d’escriptor, *les pedres salvatges*. Publicat el 1964, va rebre el premi *des Deux-Magots*, i a dia d’avui ha estat profusament publicat, traduït a més de trenta llengües.

En 1964 Fernand Pouillon no es queda inactiu; integrat al despatx de Guillaume Gillet dissenya un gran projecte que no veurà mai la llum, el de la *ville nouvelle de Créteil*. Poc després, el seu vell amic Jacques Chevallier, antic ministre, diputat i alcalde d’Alger, que no ha abandonat mai Algèria, l’incita a reunir-s’hi.

Fernand Pouillon retroba, doncs, la casa que ocupava al començament dels 50, residència i despatx a l’hora, la Villa des Arcades, i serà doncs Algèria la terra que es beneficiarà de les competències de Fernand Pouillon durant vint anys, fins 1984, dos anys abans de la seva mort. Amb el ministre de turisme Mohamed Maoui omplirà el país d’hotels i de complexes balnearis. Altres administracions li encarregaran, també, actuacions importants. Però la recança de que no es confiés en ell per que era la seva major competència, l’habitatge econòmic, no el deixarà fins a la mort.

El 1980, a França és readmès a l’*Ordre des Architectes*, i passa a ser membre del *Conseil régional de l’Ordre d’Ile de France*, però en ser-li és reclamat el deute fiscal de la fallida de CNL, amb un import exorbitant, li resulta impossible reobrir el seu estudi. El 1982 la Biennal de Venècia és dedicada a l’arquitectura dels països islàmics, i es rendeix homenatge al seu treball, al costat dels de Hassan Fathy, Louis Kahn i Le Corbusier.

El President de la República François Mitterrand voldrà ajudar Fernand Pouillon a reintegrar-se a França concedint-li el grau d’Oficial de la Legió d’Honor (1984). Mor el 24 de juliol de 1986 al castell de Belcastel (Aveyron), un edifici en ruïnes que ha estat restaurant durant set anys. Fernand Pouillon no ha dissenyat la seva tomba però deixa dit que no hi figuri el seu nom, per dues raons: la primera, és que el més gran nombre de mestres d’obres i arquitectes han mort en l’anonimat, i la segona és que la ferida que li ha deixat el seu país és tan gran que no es pot imaginar que algú vingui a recollir-se davant de les seves despulles després d’haver-lo menystingut tant en vida.

L'ABADIA DEL THORONET

L'abadia del Thoronet és considerada una de les “tres germanes provençals” (abadies cistercenques) al costat de Sénanque (Vaucluse) i Silvacane (Bouches-du-Rhône). És un complex datat a finals del s XII i començaments del s XIII.

En l'expansió del cister, la primera implantació a la Provença fou Notre-Dame-de-Florielle, emplaçament que aviat es va revelar com inadequat. El primer casal important, doncs fou el Thoronet, assentat en uns terrenys cedits a l'Orde del Císter el 1157 pel duc Ramon Berenguer III de Provença, nebot i successor del nostre Ramon Berenguer IV. Estem doncs en territori infeudat a la Corona d'Aragó.

S'acosta el moment àlgid de la lluita contra l'heretgia albigea, i Aranud Amaruy, principal del Cister en dirigeix la croada. L'expansió del Cister és doncs un fet estratègic i l'esforç de la implantació té una importància decisiva en el progrés de l'Orde.

L'edifici de l'abadia és considerat un model “pur” per a l'arquitectura romànica del Císter en el seu entorn, l'harmonia de la construcció és sorprenent. Es pot dir que és concebuda a partir de la noció mateixa de simplicitat: *no hi ha virtut més indispensable per a tots nosaltres que l'humil simplicitat* (Sant Bernat).

Els seus volums rotunds configuren un conjunt notable pel seu valor formal i la rotunditat de la pedra calcària grisa emprada; a destacar el claustre d'arcs partits, la sala capitular i el lavabo.

Le Corbusier va visitar l'abadia del Thoronet en 1953, apreciament els valors plàstics de les seves formes austeres, i més tard Pouillon donà vida, en 1964, al seu personatge, el mestre d'obres de l'abadia, que explica de forma vívida l'emoció que li provoca la visió de les pedres emprades en la construcció: *la major part de les pedres les deixarem tractades toscament, grollerament; així guanyarem temps. El sol ja repicarà a les facetes de la pedra i els reflexos de la llum faran que la matèria brillant sigui preciosa.*

L'OBRA : LES PEDRES SALVATGES

L'obra de Fernand Pouillon és essencialment la “novel·lació” del procés constructiu del monestir cistercenc del Thoronet, al llarg d'un període de poc més d'un any (1161).

Narrat en forma de dietari, en primera persona pel monjo responsable de la construcció, refereix el detall de les diferents vessants de la història. Els problemes humans derivats de la relació entre els diferents agents (monjos, llecs, mestres artesans independents...), la vida monàstica i la disciplina de l'Orde, les implicacions religioses, etc. En l'ordre arquitectònic se succeeixen els problemes suscitats pels els criteris estètics derivats del programa religiós del Cister, les discussions relatives al replanteig, les definicions geomètriques entre d'altres, etc. Finalment, la narració és extraordinàriament rica en l'explicació d'un món de tècniques constructives, dels problemes de “disseny” que se'n segueixen i de la complexitat d'una construcció “on tot es fabrica a peu d'obra”.

Tot plegat deriva sovint en el debat dels problemes epistemològics, o potser més precisament teològics, sobre la naturalesa de la creació arquitectònica vista des de l'òptica d'un religiós medieval.

És clar que la narració és mancada de la “intriga” que té el *nom de la rosa*, però un cop hem passat d'un interès bàsic per la semiòtica a un interès bàsic per l'arquitectura podem dir que el resultat no desmereixeria la comparació. El text oscil·la entre el “llibre d'ordres” de l'obra, el reportatge sobre la vida monacal i l'anotació “teòrica” de l'arquitectura romànica, amb una posada en context reeixida, que no resta força a la personalitat literària dels protagonistes.

Fernand Pouillon escriurà en 1980 :

La majoria considera aquest llibre com una història relacionada principalment amb l'arqueologia, amb una arquitectura caducada, amb una època passada per sempre que no té cap mena de relació amb

l'actualitat. Serà útil de dir que la meua intenció va ser descriure mitjançant una aventura exemplar el que ha estat, és i serà sempre l'ofici d'arquitecte. Encara que hom no vulgui conèixer la manera autèntica de practicar aquest ofici, desitjo que el meu missatge quedi com el testimoni molest d'una aventura "arquitectònica" i "urbanística" de la qual no se n'ha deixat de sentir la pudor nauseabunda.

La novel·la d'Anna Gavaldà *la consolante* és protagonitzada per un arquitecte parisenc d'èxit que ronda la cinquantena; és significatiu el recurs al llibre que ens ocupa per relatar les motivacions del personatge:

(...) una gran part de la seva vocació la devia als cistercencs. A una lectura de l'adolescència, si es vol ser més precís. Se'n recorda com si hagués estat ahir... ell, febril a la seva habitació de l'extraradi, sota les golfes d'una casa situada a un tir de pedra del nou cinturó de ronda i devorant aquell llibre, les pedres salvatges de Fernand Pouillon. Penjat dels informes d'aquell frare genial que, setmana a setmana, privació a privació, lluitant contra el dubte i la gangrena feia emergir d'una terra àrida l'obra mestra de l'abadia. El xoc havia estat tal que sempre s'havia prohibit a si mateix de rellegir-la. Que una part de sí mateix, malgrat les desil·lusions que sobrevinguessin, es mantingues intacta..."

LA VERSIÓ CATALANA

L'editorial Edicions de L'Albí emprèn l'edició en llengua catalana de *LES PEDRES SALVATGES* en atenció l'interès que considerem acreditat pels comentaris precedents; tant la pròpia traducció com els altres materials aportats seran revisats pels arquitectes Melitó Camprubí i Lluís Guasch, amb l'interès de respectar al màxim el propòsit inicial de l'autor i amb la vista posada en l'esforç lingüístic corresponent a la fidelitat al llenguatge medieval i la terminologia arquitectònica adient.

És per garantir la viabilitat de la iniciativa que us sol·licitem el compromís de l'adquisició del llibre i que, per tant, ens feu confiança en relació a la qualitat del resultat.

La proposta que us fem de participació, és la subscripció a l'avançada per l'adquisició del nombre d'exemplars que més us convingui, amb un descompte del 25 % sobre el preu de venda que s'estima en 24 euros, és a dir, que queda per 18.

Les subscriptores/ors de tres o més exemplars, rebran un obsequi que consistirà en un exemplar especialment personalitzat en record del seu impuls al projecte.

Podeu indicar el vostre interès adreçant-vos a :
info@edicionsalbi.cat o camp-rubi@coac.cat o guasch-fort@coac.net

Berga/Lleida, octubre de 2010.